

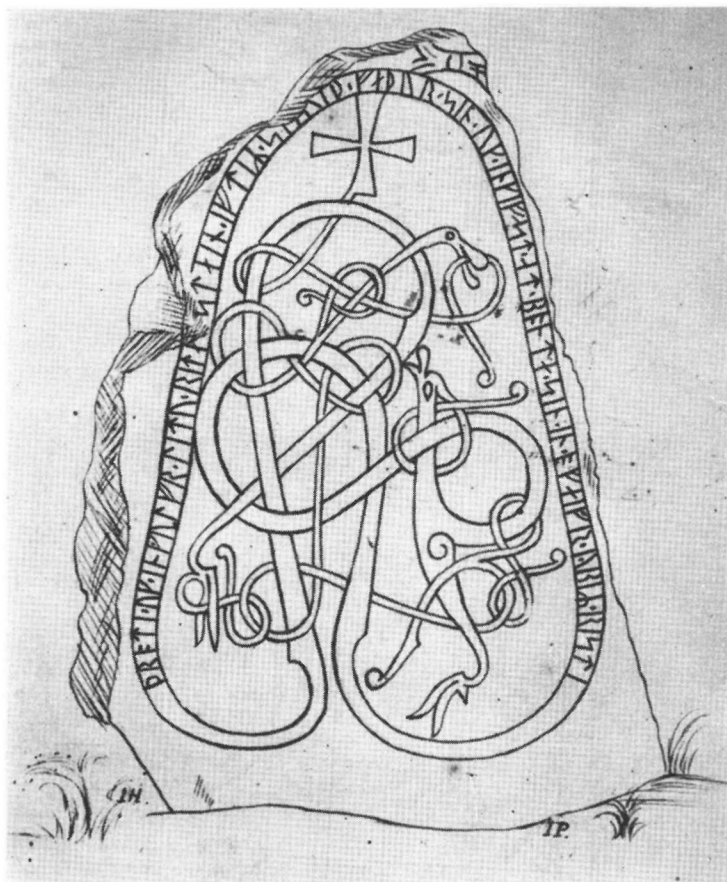

Fig. 212. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

Fig. 213. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter B 206.

anser i stället, att det är ett kortnamn *Öbbir* (*Ybbir*). Han har då klart för sig, att avslutningen av Marma-inskriften, som är ett viktigt stöd för antagandet av öknamnet *Öpir*, måste annorlunda förklaras. Men på vilket sätt den skulle tolkas har Brate icke angivit.

Om namnet *Ofeigr* se U 2. Om *Þrotti* se Sö 200. *Ingulfr* hör icke till vikingatidens vanligaste mansnamn. Det förekommer, utom här, i följande runinskrifter: U 479, L 130 Bälunge kyrka, L 202 Jädra, Danmarks sn, L 238 Golvesta, Tensta sn, L 253 Axlunda, Björklunge sn, Sö 91 och Sö 143. Under medeltiden är det »ganska vanligt» (Lundgren). Detsamma gäller om fda. *Ingulf* och fno.-isl. *Ingulfr*. — Om *Sigviðr* se Sö 276, 294. — Kvinnonamnet *Ingifast* är belagt i ännu ett par uppländska inskrifter: L 188 Samnan, G. Uppsala och D 1: 239 Björklunge prästgård (*ekiofast*); se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101.

U 485 är ett av de vackraste prov, som ha bevarats, av Öpirs konst och ristningsteknik.

486. Morby, Mora stenar, Lagga sn.

Pl. 96.

Litteratur: B 203, L 572, D 2: 182. J. Bureus, Fa 6 s. 46 n:r 32 (Bureus' egen uppteckning), s. 203 n:r 183 (Rhezelius), Fa 5 n:r 238, Fa 10: 2 n:r 69, Fa 1 s. 56; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 6; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 326; N. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare 1 (1822), s. 121 f.; UFT h. 2 (1872), s. 35; E. Brate, Anteckningar 1914 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (Fa 10:2 n:r 69), kopparstick (F f 6 n:r 97); Rhezelius, teckning (F1 2 n:r 13); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i J. Peringskiölds Monumenta och B 203); osignerad teckning fr. 1700-t. (ATA); Sjöborg a. a. pl. 28; Dybeck a. a.; Brate foto 1915 (ATA).

Fig. 214. U 486. Morby, Mora stenar, Lagga sn.
Efter teckning av Bureus.

SVECIE In · H · LOCO ILLUS + DOMINUS (d. v. s. In · Hoc · LOCO ILLUSTRIS + DOMINUS), och i stället för B + IERL + vill han läsa SI · ERI (d. v. s. Sancti · ERIci). Förkortningar i de båda latinska inskrifterna (n:r 3 och 4), som av Bureus efter originalen anges med förkortningstecken, ha i texten här ovan blivit upplösta med *kursiv* stil.

Samma 5 stenar omtalas i Rasmus Ludvigssons relation rörande en undersökning, som han på Johan III:s uppdrag har utfört vid Mora sten med anledning av den svensk-danska tvisten om riksvapnet Tre kronor¹:

»Thette effter:ne haffuer iach i vnderdånigheet bestält, seden iach drog ifrå Kon:ge M̄ min alder Nädigeste herre, och Konung, ifrå Öland.

Först vdj then Compromijss handel

Haffuer iach waridt wedh Moresten och funnet ther 4 stener vthugne mz tesse effter:ne figurer och scriffter,

¹ Diplomatiske handlingar, Danica: Handlingar rörande tvisten om riksvapnet Tre kronor, 1500—1600-talen (Riksarkivet).

Joh. Bureus har i sin anteckningsbok (Fa 6, s. 46) under rubriken »Mora sten» förtecknat följande fem stenar, som han numrerat nedifrån uppåt 1—5:

»1. medh en konung sittande på enom stol.
medh Spiro

2. medh trem kronom

3. ANNO + DO + MCCCXCVI + ELeCTus ×
Est + IN + REGEM + SVEC*) + DANIE + ET +
NORVEG + DOMinus + ERICus + PoMeRaNus +
ovvan på
IN + NOMINE + PatRIS + et + FILII + et +
SPiritus + Sancti + ET + In HONOREM B + IERL +
Sancti · ERI

*) IE In · H · LOCO ILLUS

4. ANNO + DomiNI + MCDXLVIII + XXVIII
+ DIE + Mensis + JVNII + V + VIG + APostoLO-
Rum + PET + et + PAVLI + ELeCTus + Est + NOBILis
+ VIR + CAROLus + KNVTZSon + MaRscalCuS +
NACiONE + SVECus + In + REGEm + SVEC + +

5. sönderslagen

... ast · fap̄ur · sin · auk ... ni · l ... vide 236 »

I läsningen av den tredje stenens inskrift har Bureus tydligen gjort ett par rättelser. I stället för IN + REGEM + SVEC + DANIE + ET + NORVEG + DOMinus vill han läsa: IN + REGEM +

på förste Stenen
war Sueriges Rikes rette gamble
wapn och Skiöldemerce the 3 Cro-
ner vthugne

på then andre Stenen
War vthugget en Konung mz sin
kon:ge Crone på huffuudet, och Spi-
ran och Äplet j henderne, sittendes
vdj sitt Maiestetz Säte.

på then Tridie Stenen
War vthugget åffuan på Stenen en
Konung, mz sin Kon:ge Crone på
huffuudet och Spiran och Äplet i
henderne, kring om huilken stodh
thenne scrifft. In nomine patris et
filij et spiritus sancti, et in honorem
Regni et Regis Suetiæ. och på sidenne
kring om samme Sten stodh scriffuit.
Anno Domini 1396 electus est in
Regem in hoc loco Illustriss (thetta
Rum war affslagit aff hörnen på
Stenen) Ericus R.

på then Fierde Stenen
Stodh vthugget, Anno Domini 1448:
25 die Mensis Junij V. Vigilia
Apostolorum Petri et Paulj, electus
est Nobilis Vir Carolus Knutzsson
Miles natione Suecus in Regem
Suetiæ.

Inge flere Stener funnes ther
vthugne vtan en Sten mz Runebok-
stäffuer platt vtnött. Män dhå iach
kom til Vpsale, sade M. Larss mig
Erchebiscopens Mågh, at dhå han
war hörere ther j Vpsale wære ther
flere Stener, täss påscriffter alle han
dhå antechtede, huilke han haffuer
råkedh förleggie, Och opå thz the
Scriffter ther än nu finnes, icke schole
genom Regn, sniö eller ijs bliffue
vtnötte haffuer iach på Kon:ge Mtz
vegna befalet Peder Larson Befalninges-
man på Vpsale gård, att göre ther ett
litet huss vtöffuer. Män the Stener
ther borttagne äre, will man sei-
je, att bönderne them vdj sine Skorstener
och Vgner haffuer inmure och settie
latid. Ther om att ransake haffuer
iach befalet för:ne Peder Larsson ...»¹

¹ I något avvikande form finnes samma handling i en avskrift från 1600-talet i ATA med rubriken »Copia uppå Hr Niels Gyldenstiernas Original om Moora stenarne, som i hans tijd wore behållne, men nu mästedels bortkomne». Sista stycket har här följande lydelse: »Slett inge flere Stener uthuggne funnes ther, uthan M. Larss, som är Rector Universitatis Upsaliensis sade thet för mig, att then tijd han war Hörere ther i Upsale Schole, då funnes

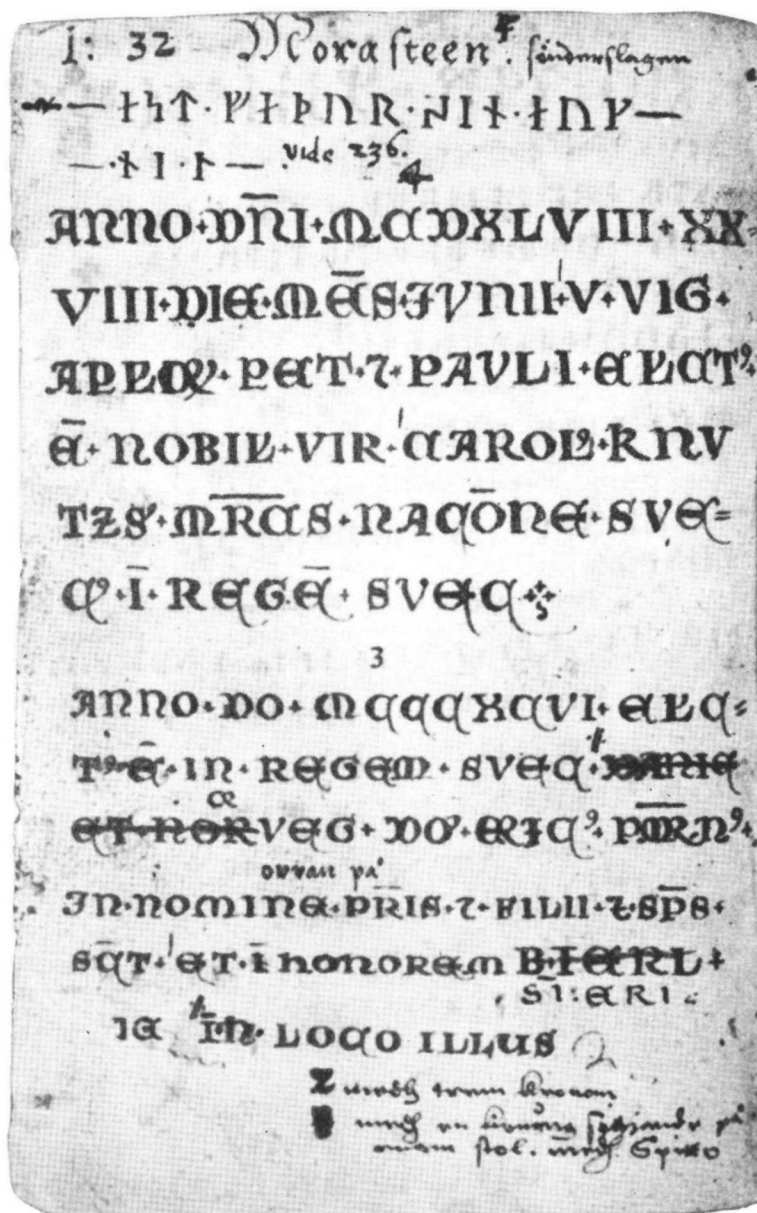

Fig. 215. U 486. Morby, Mora stenar, Lagga sn.
Efter Bureus' handskrift F a 6.

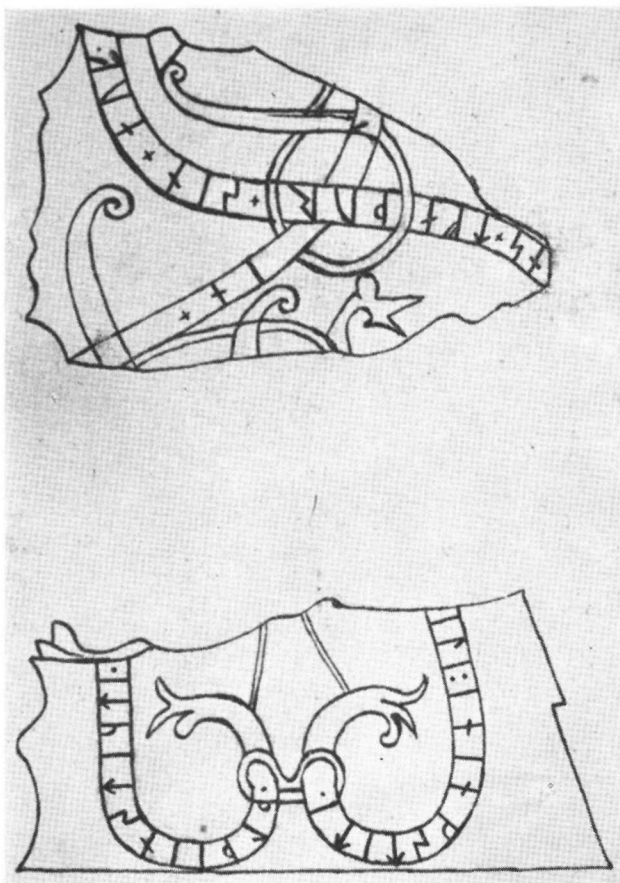

Fig. 216. U 486 och 487. Morby, Mora stenar, Lagga sn.
Efter teckning av Rhezelius.

dorph har i marginalen antecknat »R 1», d. v. s. en runsten. O. Celsius har följande anteckning: »Lagga vid Mora sten, ett fragment. vidi d. 21 jun 1727.» Dybeck: »Ligger bland kungsstenarne i den år 1770 öfver dem uppförde byggnaden.» Fragmentet förvaras fortfarande på samma plats.

Grå granit. $0,83 \times 0,57$ m. Ristningen är djupt huggen och tydlig. Det är därför förvånande, att det i Rasmus Ludvigssons relation säges, att stenen var »platt vtnött». Möjligen beror det helt enkelt på att han icke har kunnat tyda runskriften. I själva verket är runstensfragmentets ristning vida bättre bevarad än kröningsstenarnas, som numera är mycket svåräst, delvis helt förstörd. Till väsentlig del torde detta bero på materialet. Fragmentet har tillhört en omsorgsfullt och skickligt utförd runsten, som sannolikt har varit rest i närheten av Mora-sten. Den har blivit sönderslagen, och det enda stycke, som fanns i behåll vid 1500-talets slut, har blivit lagt tillsammans med kröningsstenarna på den gamla platsen för kungavalet.

ther wedh Moresteen flere uthuggne Stener, them han då antecknade, och hafwer seden samme Skrift råket förläggie. Och säger han och flere med honom, att Bönderne någre uthuggne Stener ther ifrå taget, och uthj thera Skorstener och Vgner hafuer inmure latet. Och hafwer jag förthenskuld på högben:te Kongl. May:tz wägnar befalet Peder Larsson Befallningsman på Vpsale gård, att han skulle late Bönderne göre ett ljtet huus öfwer för:ne 4 stener; wed Moresteen, att icke platt motte uthnötet hwad ther uthugget står.»

Det är sålunda tydligt, att runstensfragmentet U 486 redan i slutet av 1500-talet fanns vid Mora sten, tillsammans med de fyra kröningsstenarna. Bureus anger på sin teckning (Fa 10:2) platsen: »Ibland Morastenom», i sitt manuskript *Sveorum Runæ* (Fa 5): »Wid Morastenarna.» På kopparsticket i Ff 6 står: »widh Mora Steen». Rhezelius (Fa 6, Fl 2): »Widh Mora Stenar.» Träsnittet i Peringskiöld's *Monumenta* har överskriften: »Mora sten. 1684. 9. Junij.» (B 203: »Mora äng och Mora sten»; L 571: »Mora äng», L 572: »Dersammastädes»). Fragmentet låg vid denna tid tillsammans med kröningsstenarna inom den inhägnad, som Olaus Rudbeck hade låtit uppsätta. Härom säges i *Ransakningarna*: »Opå Cronones Stora Engh Finnes någre märckelige Steenar tillsammans liggjande, hwilkas egenteliga betydning eller notable Descriptioner nogsampt för detta mångom bekant, så aff Sweriges Laghbook, som elliest, om Konunga waal, och mehr sådant. Fördenskull, och åthskillige personer, så ifrån Upsala, som annorstädes åhrl. der hän förreesa, samma Mora Steenar att besichtiga, hwilka och nu nyligen förmedelst Magistri Olai Rudbeckij i Ubsala, och dhe flere Herrars Professorum befallning ähre kringbygde och medh dör och Låås före hwar till Cronones Engzwachtare hafwer Nyckelen.» Ha-

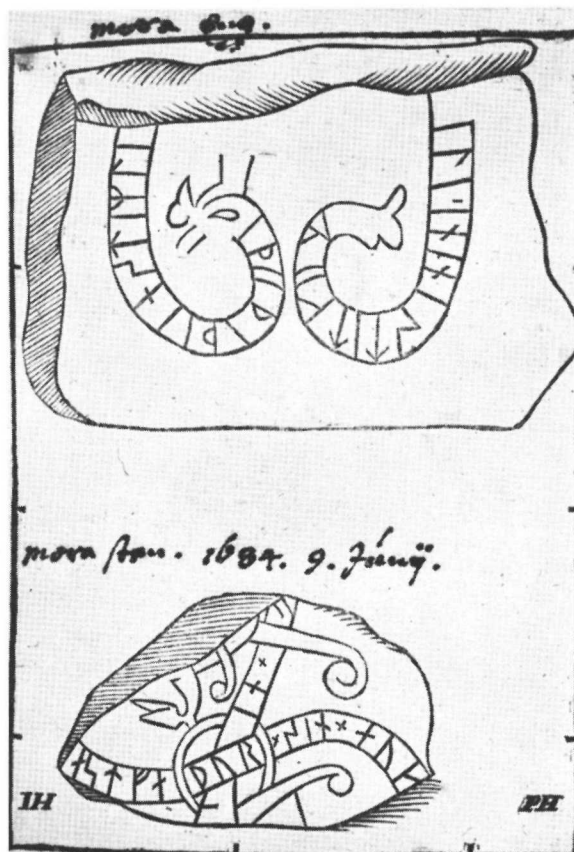

Fig. 217. U 486 och 487. Morby, Mora stenar, Lagga sn. Efter B 203.

Inskrift (med det inom [] efter äldre källor):

... [ast] ⁵fap¹⁰ur × sin × auk ... sin ×¹⁵

... fadur sinn ok ... sinn

»... sin fader och ... sin ...»

Till läsningen: 9 s är omvänt, liksom tydligen det skadade 15 s. 14 k är skadat; övre delen av bst är borta. V. stapeln av 15 s är likaså borta. — Runorna 1—3 ast finnas i de äldre uppteckningarna (Bureus, Rhezelius, B 203). Efter 3 t står i Burei anteckningsbok (F a 6 s. 46) en ·; däremot saknas skiljetecken på Burei teckning (F a 10: 2), hos Rhezelius (F a 6 s. 203) och i B 203. På Rhezelii teckning (F 1 2) står 1—8 as × tfapur. Hos Celsius, som sett stenen 1727, saknas 1—3 ast, och första runan är 4 f. Ett stycke har sålunda blivit avslaget. 15 s har tydligen varit skadad redan på 1600-talet. Bureus och Rhezelius uppfattar den som l. I B 203 finns endast en stapel i runan 15 s; likaså hos Brate.

De första runorna, 1—3 ast, ha säkerligen tillhört ett mansnamn på -fastr (ack. -fast).

I sitt arbete *Historia de gentibus septentrionalibus* (1555), Lib. 8, cap. 1 ger Olaus Magnus en kort skildring av den plats, kallad Mora sten, där sedan urminnes tid konungavalet ägt rum.¹ Han har

¹ Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken*, Bd 2 (1912), s. 60.

försett sin framställning med ett träsnitt, som avbildar den stenhäll, på vilken den valde upplyftes och hyllas. Hällen är på träsnittet försedd med en inskrift i runor: **mora stan**. Detta är givetvis en ren fantasi av författaren; han har roat sig med att ge en överskrift på det vördnadsvärda fornminnet i runor. Med säkerhet får man icke härav sluta, att hyllningsstenen skulle ha varit försedd med runor.

Den danskfödde läkaren Gerhard Stalhoff skildrar i sina reseanteckningar från 1660 (*UFT* h. 18, 1896, s. 290) ett besök vid Mora sten. Han fann där omkring 20 stenar liggande utan ordning på marken och överst bland dem en, som han tror vara den verkliga Mora sten. Den var försedd med fyra parallella linjer och »mellan desse staar runske bogstaffuer huggne, huilchet iag icke kunne faa skreffuet formedelst der vare brechede aff dem deras naffn heffde i stenen huggen och reffuen». Det framgår tydligt av beskrivningen, att den sten som avses är minnesstenen över Karl Knutssons val till konung. Någon runsten är det sålunda icke. Inskriften är på latin, och de »runske bogstuffuer» äro latinska minuskler.

Planschen över »Moorasten» i Erik Dahlbergs *Svecia antiqua et hodierna* I: 64 (graverad före 1672) visar en oordnad hop av stenar, liggande på marken. »De flesta äro på måfå ritade. Inskrifterna äro orediga, så att de icke gifva någon mening» (H. Hildebrand). Flera äro fragment av runstenar och bära runslingor och inskrifter med runor, med avsikt tecknade mycket otydliga. Betydligt enklare är Dahlbergs originalteckning (*Fornvännen* 1925, s. 75); där kan ingen runsten upptäckas.

På Johannes Schefferus teckning av Mora sten år 1669 (*UFT* h. 41, s. 139) ser man en sten med runslingor. Den är sannolikt tecknad på fri hand och kan icke avbildas U 486. Den ger dock en antydning om att ett eller flera runstensfragment funnits bland de gamla kröningsstenarna.

487. Morby, Mora äng, Lagga sn.

Litteratur: B 203, L 571. J. Bureus, Fa 6 s. 110 n:r 236 (Bureus' egen uppteckning), s. 203 n:r 182 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 239; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 6; *UFT* h. 2 (1872), s. 35.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F 12 n:r 13); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 203).

Joh. Bureus uppger (Fa 6) om stenen: »På Mora äng står quar i marken et stycke, det mera är borto.» Den fanns »Närmere byen» än fragmentet U 486 vid Mora sten. Rhezelius: »På Mora Engh» (Fa 6), »i samma äng [som fragmentet U 486] östan före». Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften »Mora eng» (B 203 och L 571: »Mora äng»). Stenen finnes icke omnämnd av Celsius och Dybeck och har sedan slutet av 1600-talet varit förkommen.

Fragmentet utgjorde nedre delen av en runsten, vars topp var avslagen. Början och slutet av inskriften var därför i behåll.

Inskrift (enligt B 203):

ip̄ipiinstimli . . . ili · ininistitkm

5 10 15 20 25

Till läsningen: Bureus, Fa 6: **pupi in stimti . . . ilikninstiti**; Fa 5: **ip̄oipiinsi - ti . . . ili : ininkstiti · m . . .** Rhezelius, Fa 6: **ip̄ · oipiinsi - ti . . . ili : ininkstiti · m . . .**; F 12: **· ip̄ipiinsti - ti . . . ili : ininkstiti ·**

Inskriften ger icke någon språklig mening. Den är sålunda av samma art som U 483 Kasby.

488. Morby, Mora stenar, Lagga sn.

Litteratur: Anteckning av O. Almgren ^{18/7} 1908 (ATA); E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA); E. Floderus, Skrivelse till Riksantikvarien ^{1/11} 1928 (ATA).

Avbildningar: Almgren, teckning 1908 (ATA); Brate foto 1915 (ATA).

Fragmentet blev, enligt en anteckning av prof. O. Almgren år 1908, funnet »af S. Eklund, Edebybro, i en af honom arrenderad del af Mora äng, vid bortodlande af ett stenröse, som låg